

Erfgoedrapport Breda 133

Breda Loevesteinstraat - Zorgvlietstraat

Inventariserend veldonderzoek door middel van
proefsleuven

Lina de Jonge MA

Gemeente Breda

COLOFON

Titel: Loevesteinstraat Zorgvlietstraat
Erfgoedrapport Breda 133

Auteurs: L. de Jonge MA

Kaarten: L. de Jonge MA

Eindredactie en autorisatie: drs. F.J.C. Peters

Veldwerk en uitwerking: L. de Jonge MA, E. de Nes MA, J.S. Harmanus, A. Peemen
Senior archeoloog: drs. F.J.C. Peters

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2015

Gemeente Breda

Directie Ontwikkeling
Afdeling Ruimte
Postbus 90156
4800 RH Breda

Breda
Loevesteinstraat
Zorgvlietstraat
Inventariserend
veldonderzoek
door middel van
proefsleuven

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Breda heeft op 22 april 2014 een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven plaatsgevonden op de groenstrook tussen de Loevesteinstraat en Zorgvlietstraat te Breda. Aanleiding voor het onderzoek is de aanleg van drie waterpartijen waarbij bodemversturende werkzaamheden zullen plaatsvinden.

Tijdens het Inventariserend veldonderzoek zijn er sporen en vondsten aangetroffen die gedateerd kunnen worden in de nieuwe tijd B tot en met C (1650 - heden). Er is een sloot met parallel gelegen paalsporen aangetroffen, die vermoedelijk onderdeel uitmaken van de eerste ontginning van het gebied vanaf 1650. Er zijn enkele vondsten in de sloot en in een van de paalsporen aangetroffen, die dateren uit de nieuwe tijd B. In de sloot was echter ook zeer recent puin aanwezig, zoals plastic. De sloot is te herkennen op de kadastrale minuut van 1824 en staat nog weergegeven op de topografische kaart van 1959. Vermoedelijk is de verkaveling in het gebied ongewijzigd gebleven vanaf de eerste ontginning van het gebied.

De bodemopbouw in het onderzoeksgebied onderschrijft de kartering van Leenders (2006), dat het gebied in de laagte van Bavel's Broek is gelegen. Het dekzand was zeer siltig en werd op sommige plekken nog afgedekt door een laagje veen.

Inhoudsopgave

1 inleiding-	11
2 ligging en aard van het terrein-	13
3 landschappelijke gegevens en historische context-	15
4 archeologische achtergronden-	17
5 doelstelling-	19
6 werkwijze-	21
7 resultaten-	23
8 conclusie-	27
9 waardering en aanbeveling-	29
10 literatuur-	31
Bijlage 1: onderzoeksthema's en vraagstellingen-	33
Bijlage 2: sporenlijst-	36
Bijlage 3: vondstenlijst-	37
Bijlage 4 aardewerkdeterminatietabel-	37
Bijlage 5: allesporenkaarten werkputten 1, 2 en 3-	38

1

INLEIDING

In opdracht van de gemeente Breda heeft op 22 april 2014 een Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven plaatsgevonden op de groenstrook tussen de Loevesteinstraat en Zorgvlietstraat te Breda. Aanleiding voor het onderzoek is de aanleg van drie waterpartijen waarbij bodemversturende werkzaamheden zullen plaatsvinden. De werkzaamheden kunnen de eventuele aanwezige archeologische resten beschadigen of vernietigen.

Het doel van het Inventariserende Veldonderzoek door middel van proefsleuven is op een snelle en betrouwbare wijze inzicht te verschaffen in de aanwezigheid van archeologische resten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen. Belangrijk is dat op basis van het Inventariserende Veldonderzoek een beslissing kan worden genomen of verder (voor)onderzoek in het gebied noodzakelijk en verantwoord is. Het veldwerk is uitgevoerd conform de richtlijnen van het Programma van Eisen (PvE) nummer 2014-12, opgesteld door drs. F.J.C. Peters, senior KNA-archeoloog en dr. M.L. Craane, medewerker archeologie bij de afdeling Ruimte van de gemeente Breda.¹

Administratieve gegevens

Provincie Noord Brabant

Gemeente Breda

Plaats Breda

Toponiem Loevesteinstraat Zorgvlietstraat

Objectcode BR-379-14

Noord-coördinaten 115.069 / 398.607 , 115.195 / 398.519

Zuid-coördinaten 115.057 / 398.593 , 115.171 / 398.487

Kaartblad 50 B

Onderzoeksmeldingsnummer 61268

Opdrachtgever gemeente Breda, Beheer / Wijkzaken, t.a.v. J. Stoutjesdijk

Bevoegd gezag Gemeente Breda

Uitvoerder Gemeente Breda, Afdeling Ruimte

Sr. Archeoloog drs. Erik Peters

Veldarcheologen Lina de Jonge MA, Elisabeth de Nes MA

Veldmedewerker John Harmanus

2

LIGGING EN AARD VAN HET TERREIN

Het plangebied ligt ten zuidwesten van het centrum van de gemeente Breda. Het is gelegen op de groenstrook tussen de Loevesteinstraat in het noorden en de Zorgvlietstraat in het zuiden. Het totale oppervlak van het onderzoeksgebied bedraagt circa 4000 m², waarvan er per aan te leggen waterpartij van oost naar west 622 m², 542 m² en 228 m² verstoord zal worden. Tijdens het inventariserend veldonderzoek is circa 140 vierkante meter onderzocht (ongeveer 10 % van het te verstoren gebied).

Afb. 1.
Plangebied Loevestein-
straat Zorgvlietstraat op
topografische ondergrond

3

LANDSCHAPPELIJKE GEGEVENS EN HISTORISCHE CONTEXT

Op de geomorfologische kaart, de bodemkaart en de grondwatertrappenkaart is het plangebied gelegen op de rand van de niet gekarteerde zone. Op basis van het wel gekarteerde deel is het plangebied gelegen in een terrasafzettingsvlakte die bedekt is met dekzand (2M20a). Leenders (2006) specificeert dit kaartbeeld en situeert het plangebied in de laagte Het Bavel Broek (afb.2). Dit laaggelegen gebied stond in het verleden regelmatig onder water, en waterde af op de Rulle in het noorden en richting Wolfslaar in het zuiden. Mogelijk dat hier ook veen heeft gelegen. Dit oude heidecomplex was in gebruik als Gemeente Bavelbroek en is vanaf 1650 ontgonnen.

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem in het plangebied uit beekerdgronden (leemarm en zwak lemig, fijn zand; pZg21). De grondwatertrap is III. Bij deze grondwatertrap ligt de gemiddeld hoogste grondwaterstand minder dan 40 cm onder maaiveld en ligt de gemiddeld laagste grondwaterstand tussen de 80 cm en 120 cm beneden maaiveld. Deze combinatie van bodemsoort en grondwatertrap betekent dat de bodem in het plangebied ongeschikt is als bouwland.

Het grootste gedeelte van het plangebied is gelegen ter hoogte van het oude complex van bolle akkers van de Ijpelaar.

Leenders (2006) heeft geen overige historisch-geografische kenmerken in het plangebied gekarteerd. Op de kadastrale minuut uit 1824 is in het plangebied de voorloper van de Loevesteinstraat aanwezig en een aantal perceelsgrenzen.

4

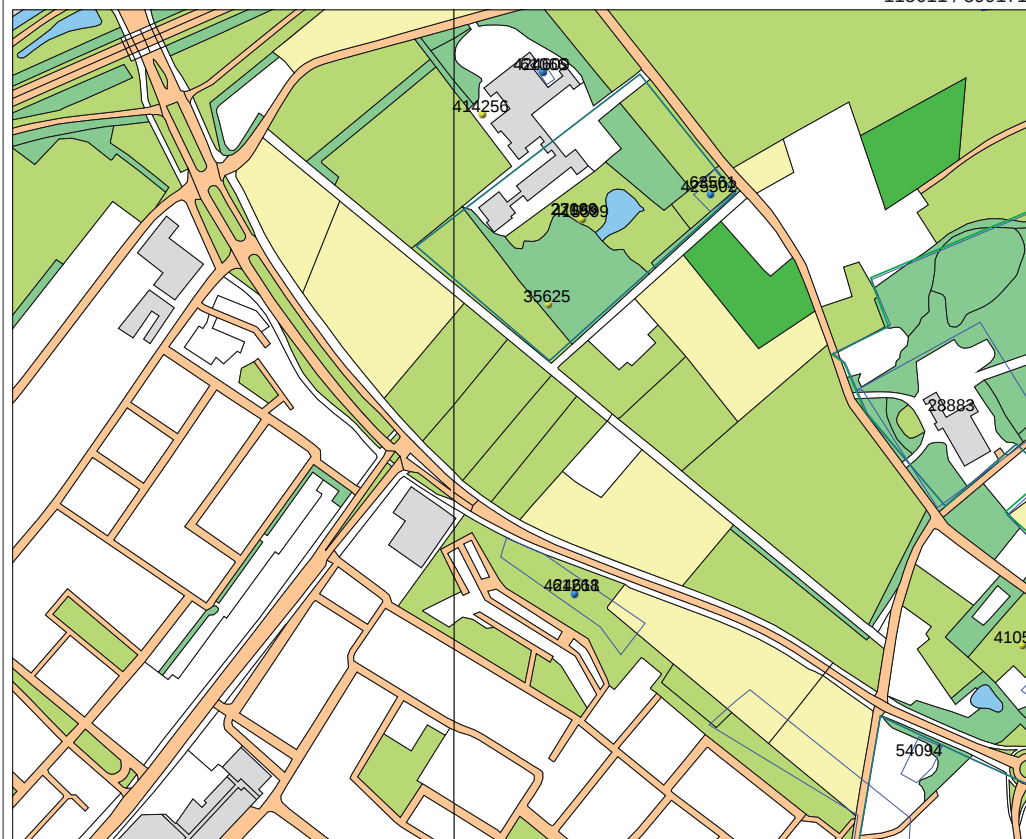
ARCHEOLOGISCHE ACHTERGRONDEN

Binnen het onderzoeksgebied is, voor zover bekend in Archis2, niet eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied hebben echter wel diverse archeologische onderzoeken plaatsgevonden (afb.3). Op 200 meter ten zuidoosten van het plangebied zijn een tweetal onderzoeken (onderzoeksmelding 10184, BR-143-96; 14006, BR-111-05) uitgevoerd in het kader van de realisatie van de woonwijk Nieuw-Wolfslaar. Hierbij zijn vuurstenen artefacten aangetroffen. Dikke afdekkende lagen ontbreken grotendeels, behalve in de zuidwest-hoek (in en op de rand van het dal van de Bavelse Leij is sprake van een dik esdek). Alle vondsten die destijds zijn gedaan waren losse vondsten, er zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor structurele resten in de bodem.

Op 250 meter ten noorden van het plangebied is in 2008 een geofysisch onderzoek en een booronderzoek uitgevoerd op het terrein van kasteel Ijpelaar (onderzoeksmelding 27169, BR-189-08, waarneming 415599). Hierbij is de exacte locatie van het kasteleiland en de gracht aangetoond.

Op circa 400 meter ten noordoosten van het plangebied is aan de Seminarieweg 26 een bureauonderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding 25333, BR-193-07). In een deel van dat plangebied is vervolgens een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding 28883, BR-193-08). Het plangebied bleek echter zwaar verstoord te zijn.

115611 / 399171

114534 / 398291

Legenda

- WAARNEMINGEN
- VONDSTMELDINGEN
- ONDERZOEKSMELDINGEN
- ONDERZOEKEN
- TOP10 ((c)TDN)
 - bebouwd gebied
 - doorgaande wegen
 - bos
 - bouwland
 - weiland
 - boomgaard/kwekerij
 - heide
 - zand
 - begraafplaats
 - water
 - overig bodemgebruik
- PROVINCIES

0 100 m

Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Afb. 3.
**Onderzoeksmeldingen en
waarnemingen rondom het
plangebied zoals vermeld in
Archis2**

5

DOELSTELLING

5.1 Doelstelling

Het inventariserende veldonderzoek heeft tot doel op een snelle, maar betrouwbare wijze inzicht te verschaffen in de aanwezigheid van archeologische relictten in het plangebied door middel van proefsleuven. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen.

5.2 Vraagstelling

In de omgeving van Breda kunnen archeologische sporen en vondsten worden aangetroffen uit het paleolithicum tot en met het neolithicum, maar deze worden niet op grote schaal aangetroffen. Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft uitgewezen dat het dekzandlandschap van Breda-West vanaf de bronstijd (circa 2000 v.Chr.) vrij intensief bewoond is geweest. Hierbij is tevens een nieuw beeld ontstaan van de bewoning in de ijzertijd (500 v. Chr. tot begin van de jaartelling), Romeinse tijd (begin van de jaartelling tot circa 400 na Chr.) en vroege middeleeuwen (450-1050 na Chr.). Achterliggend doel van het onderzoek is het zo compleet mogelijk onderzoeken van enkele dekzandruggen in het landschap waardoor een duidelijk beeld gevormd kan worden van de bewoningsgeschiedenis, de ontwikkeling van de bewoning in de regio en het gebruik van de ruimte in al zijn aspecten op deze landschappelijke eenheden.

In de late middeleeuwen en nieuwe tijd neemt de hoeveelheid activiteiten – en de archeologische overblijfselen daarvan – toe. Voor de gemeente Breda zijn naast de sporen uit de bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen ook de sporen uit de late middeleeuwen (de periode van stadsontwikkeling), de sporen verbonden aan de Nassaus en de sporen uit de Tachtigjarige oorlog van groot belang.

Ook onderwerpen uit meer recente perioden kunnen voor de geschiedenis en voor het verhaal van de stad Breda aanleiding zijn een archeologisch (voor)onderzoek te laten uitvoeren.

In het noorden en noordwesten van Breda bevindt zich een lager gelegen en nat gebied. Het betreft een paleolandschap waar overstromingen en veengroei (afzettingen van Duinkerken, Walcheren laagpakket) een belangrijke rol spelen.

Het landschap waarin de mensen gedurende de bewoningsperiode woonden is op diverse wijzen ingericht en gebruikt. De nalatenschap van deze inrichting en het gebruik daarvan geeft ons weer de mogelijkheid inzicht te krijgen in het leef- en denkpatroon van de bewoners gedurende de late prehistorie en de middeleeuwen. De vraagstellingen bij dit thema beslaan een breed geheel, van nederzetting tot begravingen. Het doel is een beeld te creëren van het leven in de regio Breda. De aandacht bij het onderzoek naar het natuurlijke landschap is met name gericht op de niet door de mens beïnvloede omgeving c.q. die aspecten van de natuur die uiteindelijk het menselijk handelen hebben beïnvloed. Bij dit onderzoeksthema staat de ontstaanswijze van het gebied centraal. Er kan namelijk naast de landschappelijke ligging van de vindplaatsen ook een beeld verkregen worden van de ruimere regio.

Het onderzoek dient antwoord te geven op de volgende gebiedsgerichte vragen uit het PvE :

- Is er een voorloper van de Loevensteinstraat aanwezig in het plangebied?
- Hoe is de bodemopbouw in het gebied (tevens eventueel door middel van boringen in kaart te brengen)?
- Zijn er sporen uit het paleolithicum of mesolithicum aanwezig?
- Zijn er sporen uit het neolithicum, de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?
- Is er sprake van een esdek en wat is de ontwikkeling en datering hiervan?
- Zijn er sporen die wijzen op middeleeuwse oorsprong van de bewoning?
- Zijn er sporen van oudere infrastructuur aanwezig?
- Is er bebouwing aanwezig?
- Zijn er aanwijzingen voor activiteiten uit de Spaanse tijd? Zijn er sporen van een legerkamp, of omwalling?
- Zijn er nog andere (bewonings)sporen?
- Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

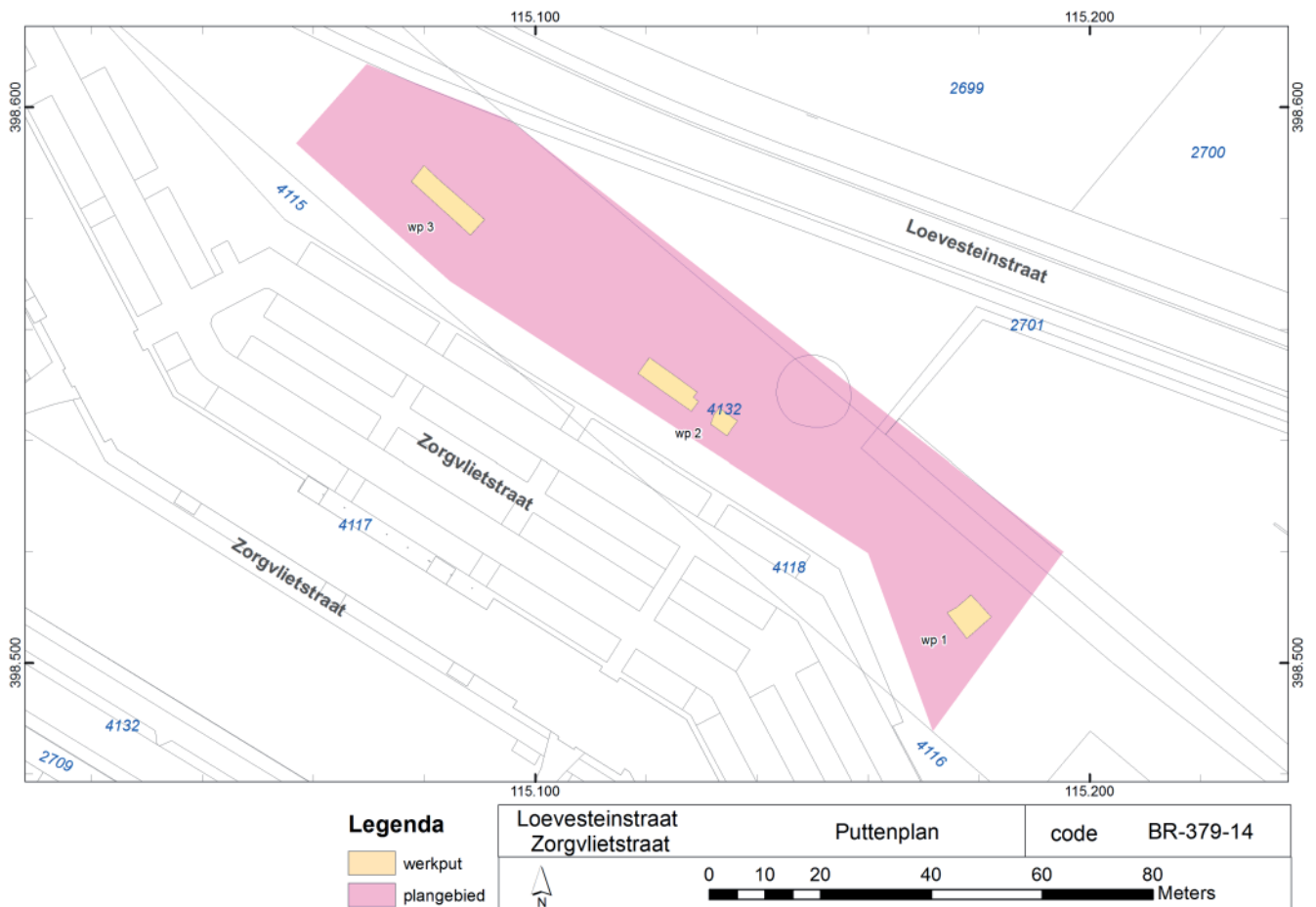
Naast deze onderzoeksvragen worden er in het PvE ook nog een aantal onderzoeksthema's en vraagstellingen vermeld die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald. In dit rapport staan deze weergegeven in bijlage 1. Indien deze relevant zijn voor de resultaten van dit onderzoek zal op deze vragen worden ingegaan in paragraaf 8.1.

6

WERKWIJZE

Het Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven is op 22 april 2014 uitgevoerd door medewerkers van de Afdeling Ruimte (team erfgoed) van de Gemeente Breda. Er zijn drie werkputten aangelegd op de geplande locaties van de waterpartijen. De proefsleuven zijn aangelegd om te komen tot een toetsing van de archeologische verwachtingswaarde van het onderzoeksgebied. Middels deze onderzoeksstrategie is in totaal ongeveer 140 m2 onderzocht (circa 10 % van het te verstoren terrein).

Bij de aanleg van de werkputten is de bovengrond, bestaande uit de bouwvoor afgegraven tot op het niveau waar de grondsporen goed leesbaar waren. Het vlak is aangelegd met behulp van een graafmachine met gladde bak en waar nodig met de schop opgeschaafd. Het vlak is gefotografeerd, en vervolgens digitaal ingemeten met de robotic total station. De vlakhoogtes en de maaiveldhoogtes zijn om de vijf meter gemeten. Alle sporen zijn gecoupeerd en gefotografeerd, en de archeologisch relevante sporen zijn gedocumenteerd en afgewerkt. Om de tien meter zijn profielen met een breedte van één meter gedocumenteerd en wanneer dit relevant was zijn de profielen over een grotere breedte afgestoken en gedocumenteerd. De hoofdmeetpunten zijn ingemeten door een landmeter van de gemeente Breda. Tijdens het onderzoek is gewerkt conform het Programma van Eisen 2014-12 en de KNA 3.3.

Afb. 4.
De locatie van de
werkputten en het
onderzoeksgebied op de
huidige kadastrale kaart

7.1 Ondergrond en stratigrafie

Om de bodemopbouw in het onderzoeksgebied in kaart te kunnen brengen is er in de werkputten om de tien meter een profiel gedocumenteerd. Binnen het onderzoeksgebied bleek de bodemopbouw gelijkaardig te zijn. De top van het dekzand lag tussen 2,52 tot 2,10 m + NAP, waar het niveau in het westen (werkput 3) het laagst was. Het dekzand bestond uit lichtgrijs sterk siltig zand (zs3). In het gehele gebied wordt het dekzand afgedekt door een ophogingspakket van 80 tot 100 centimeter (S 999), die in werkput 1 in één fase was opgeworpen. In werkput 2 en 3 is er ook een ouder ophogingspakket gedocumenteerd (S 990). In twee profielen in werkput 2 en 3 ligt ook een 10 tot 20 centimeter dik veenlaagje (S 991) op het dekzand. Zowel in het dekzand, als in de bovenliggende lagen, zijn gleyverschijnselen gedocumenteerd. Dit betekent dat het grondwater gefluctueerd heeft tot in het ophogingspakket.

Leenders (2006) plaatste het onderzoeksgebied in de laagte Het Bavel's Broek. Deze laagten stonden vroeger regelmatig onder water en er kan veen gelegen hebben. De gedocumenteerde bodemopbouw in het onderzoeksgebied onderschrijft deze kartering. In werkput 1 was de bodem tot op en door het dekzandniveau heen verstoord. De ondergrond in het gehele onderzoeksgebied was bovendien sterk doorworteld.

Afb. 5.
**Profiel 7 in werkput 3
waar op het dekzand een
laagje veen aanwezig is**

7.2 Sporen en structuren

Tijdens het veldonderzoek zijn er, naast de reeds besproken lagen, 31 spoornummers uitgedeeld. Na couperen bleken negen sporen natuurlijk van aard, en één spoor bleek onderdeel te zijn van een grotere recente verstoring. Spoor 011 is komen te vervallen, omdat deze onderdeel bleek te zijn van spoor 004. De overige sporen worden hieronder besproken.

Verkaveling

Doorlopend in de drie werkputten is de sloot S 004 aangetroffen, die een noordwest-zuidoost oriëntatie had. De sloot was aan de basis 110 centimeter breed en was 44 centimeter diep (onderkant op 1,86 m + NAP). De sloot is te herkennen op de kadastrale kaart van 1824, waar het de voorloper van de Loevesteinstraat flankiert (afb.9). De sloot zal tot in de 20ste eeuw nog open hebben gelegen, aangezien er plastic en ander puin in de vulling van de sloot zijn aangetroffen. Op de topografische kaart van 1959 is deze sloot nog opgetekend, in 1967 niet meer. De verkavelingspatronen die op de kadastrale kaart van 1824 staan, blijven ongewijzigd tot in de tweede helft van de 20ste eeuw. Het gebied is rond 1650 ontgonnen, dus mogelijk heeft de sloot zijn oorsprong in de 17de eeuw. Naast het zeer moderne afval dat in de sloot is gevonden, zijn er ook enkele vondsten verzameld die uit de nieuwe tijd A en B dateren. Het is dus goed mogelijk dat deze sloot inderdaad al in de 17de eeuw is gegraven.

In werkput 3 ligt haaks op de sloot een zijtak richting het zuidwesten, die ook spoornummer 004 heeft gekregen. De zijtak heeft een breedte van 144 centimeter en is 26 centimeter diep (1,94 m + NAP). Ook deze sloot staat op de topografische kaarten van de 19de en 20ste eeuw.

Aan weerszijden van sloot S 004 is in alle werkputten een parallel (noordwest-zuidoost) gelegen palenrij aangetroffen. Langs de sloot heeft een afrastering gestaan. De paalsporen waren ondiep, tekenden zich scherp en hoekig af, en in enkele sporen was een restant van het houten paaltje nog aanwezig. Het gaat om de volgende paalsporen: in werkput 1: 001, 002, 005 t/m 008, in werkput 2: 013, 014, 016, 017, 019, 020, 021 en in werkput 3 : 025 t/m 030.

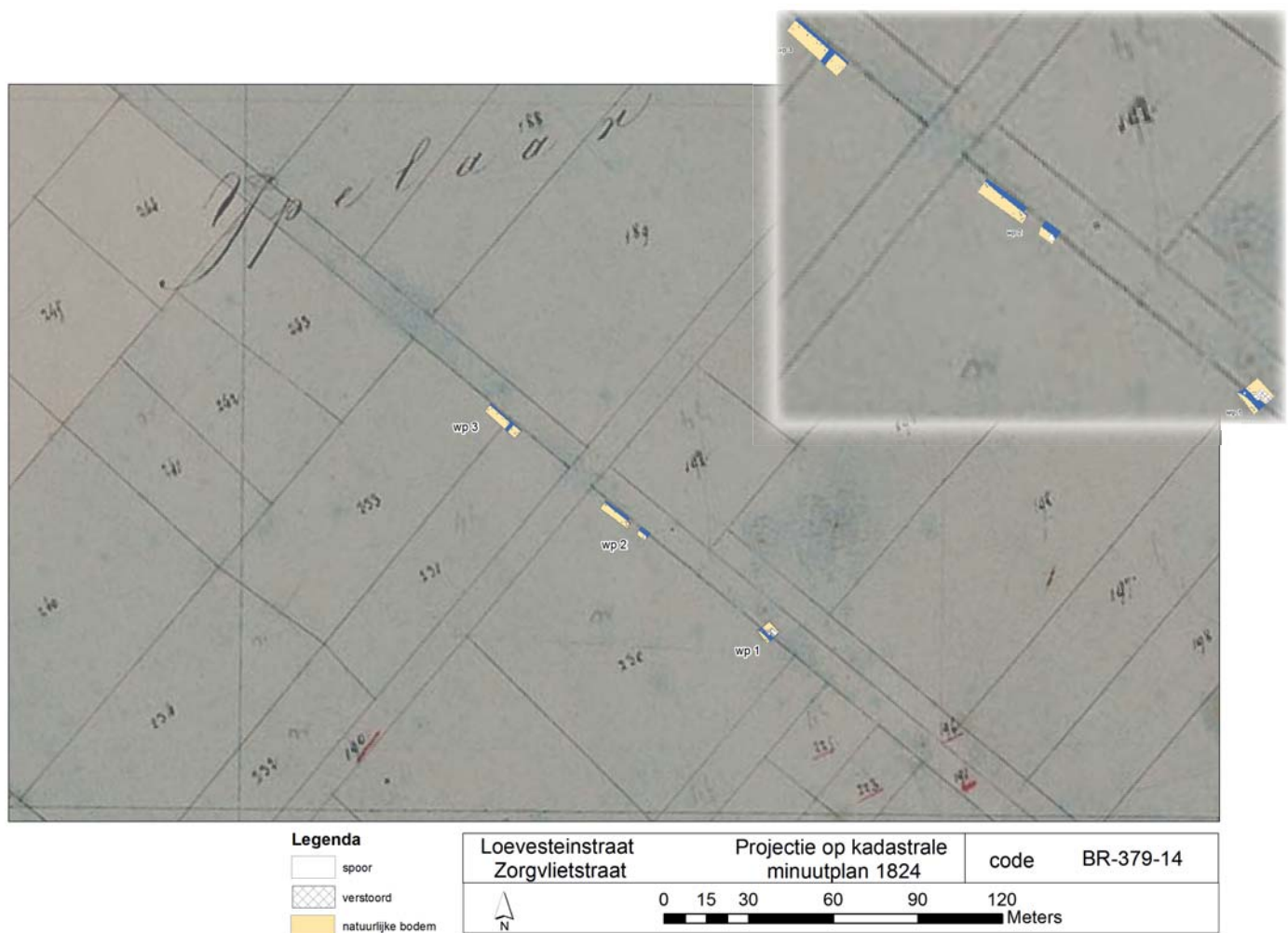
Afb. 6.
Sloot S 004

Afb. 7.
Twee paalsporen in werkput
2, waar in de kern het houten
paaltje nog aanwezig was

Afb. 8.
Sloot 004 en de palenrij er
langs in werkput 2

Afb. 9.
**Projectie van de werk-
putten op de kadastrale
minuut van 1824 met in
het blauw de sloot en
bijbehorende paalsporen.**

7.3 Vondsten

Er zijn in totaal drie vondstnummers uitgedeeld aan zestien fragmenten aardewerk, bouwmetaal en kleipijpen (totaal 414,8 gram). De meeste vondsten zijn gedaan in de sloot, namelijk een fragment van een dakpan, fragmenten van één kleipijp en een scherp fayence. De vondsten dateren in de nieuwe tijd B - C (1650 - heden).

Uit paalkuil S 019 zijn twee (passende) fragmenten van roodbakkerd aardewerk verzameld, die vermoedelijk onderdeel uitmaakten van een vetvanger of kaarsenbak.

In het ophogingspakket in werkput 3 is tenslotte een fragment van een bord van industrieel vervaardigd aardewerk gevonden.

8

CONCLUSIE

Tijdens het Inventariserend Veldonderzoek zijn er sporen en vondsten aangetroffen die gedateerd kunnen worden in de nieuwe tijd B tot en met C (1650 - heden). Er is een sloot met parallel gelegen paalsporen aangetroffen, die vermoedelijk onderdeel uitmaken van de eerste ontginning van het gebied vanaf 1650. Er zijn enkele vondsten in de sloot en in een van de paalsporen aangetroffen, die dateren uit de nieuwe tijd B. In de sloot was echter ook zeer recent puin aanwezig, zoals plastic. De sloot is te herkennen op de kadastrale minuut van 1824, en staat nog weergegeven op de topografische kaart van 1959. Vermoedelijk is de verkaveling in het gebied gelijk gebleven vanaf de eerste ontginning van het gebied.

De bodemopbouw in het onderzoeksgebied onderschrijft de kartering van Leenders (2006), dat het gebied in de laagte van Bavels Broek is gelegen. Het dekzand was zeer siltig en werd op sommige plekken nog afgedekt door een laagje veen.

8.1 Beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf zullen de gebiedsspecifieke onderzoeksvragen uit het PvE worden beantwoord. Het bleek niet mogelijk om de algemene onderzoeksvragen die uit het PvE afkomstig zijn te beantwoorden.

Is er een voorloper van de Loevesteinstraat aanwezig in het plangebied?

De voorloper van de Loevesteinstraat is niet aangetroffen. Er is echter wel een sloot met afrastering gevonden in het plangebied, die deze weg geflankeerd heeft.

Hoe is de bodemopbouw in het gebied (tevens eventueel door middel van boringen in kaart te brengen)?

Het dekzand is in het plangebied aangetroffen op een niveau van 2,52 tot 2,10 m + NAP, circa 80 tot 100 centimeter onder het maaiveld. Het dekzand werd in enkele profielen afgedekt door een veenlaag van 10 tot 20 centimeter dik, met op het veen of direct op het dekzand één of twee ophogingspakketten.

Zijn er sporen uit het paleolithicum of mesolithicum aanwezig?

Er zijn geen sporen uit het paleo- of mesolithicum aangetroffen.

Zijn er sporen uit het neolithicum, de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?

Er zijn geen sporen uit het neolithicum, de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aangetroffen.

Zijn er sporen van ontginning aanwezig?

In enkele profielen binnen het plangebied is een restant veen aangetroffen. Het gebied was gelegen in de laagte Bavel's Broek, dat vanaf 1650 is ontgonnen. Volgens Leenders (2006) was er destijds in dit gebied sprake van het afvoeren van de 'beste turf'. Het aangetroffen laagje veen in de bodem zal het restant zijn van de veenontginning in dit gebied.

Bovendien is de aangetroffen sloot vermoedelijk onderdeel geweest van de eerste verkaveling van het gebied in 1650, die tot in de 20ste eeuw ongewijzigd is gebleven.

Is er sprake van een esdek en wat is de ontwikkeling en datering hiervan?

Er is geen esdek aangetroffen in het plangebied.

Zijn er sporen die wijzen op middeleeuwse oorsprong van de bewoning?

Er zijn geen sporen aangetroffen die wijzen op middeleeuwse oorsprong van de bewoning.

Zijn er sporen van oudere infrastructuur aanwezig?

Er zijn geen sporen van oudere infrastructuur aangetroffen. Er is wel een sloot aanwezig, die de voorloper van de Loevesteinstraat heeft geflankeerd.

Is er bebouwing aanwezig?

Er zijn geen sporen van bebouwing aangetroffen.

Zijn er aanwijzingen voor activiteiten uit de Spaanse tijd? Zijn er sporen van een legerkamp, of omwalling?

Er zijn geen aanwijzingen voor activiteiten uit de Spaanse tijd aangetroffen.

Zijn er nog andere (bewonings)sporen?

Er zijn geen andere sporen aangetroffen, behalve de sporen van verkaveling.

Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?

Het Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven heeft geen sporen ouder dan de nieuwe tijd B en C opgeleverd. Er is een sloot met naastgelegen afrastering gevonden.

Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

De informatiewaarde van de aangetroffen sporen is laag. De waardering van de sporen wordt nader toegelicht in hoofdstuk 9.

9

WAARDERING EN AANBEVELING

Er is een vindplaats aangetroffen, deze wordt gewaardeerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3 (KNA 3.3). Dit waarderingsproces vindt plaats in een aantal stappen:

1. Waardering op basis van belevingsaspecten, waardering op basis van schoonheid en herinneringswaarde.
2. Waardering op basis van fysieke criteria, waardering op basis van gaafheid en conservering.
3. Waardering op basis van inhoudelijke criteria, waardering op basis van zeldzaamheid, informatie waarde, ensemblewaarde en representativiteit.

waarden	criteria	scores
beleving	schoonheid	n.v.t.
	herinneringswaarde	n.v.t.
fysieke kwaliteit	gaafheid	2
	conservering	2
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	1
	informatie waarde	1
	ensemblewaarde	1
	representativiteit	n.v.t.

Tabel 1
Scoretabel waardestelling uit de KNA 3.2 waarbij 1 de laagste waarde en 3 de hoogste waarde is

1. De criteria schoonheid en herinneringswaarde zijn alleen van toepassing op archeologische vindplaatsen die nog zichtbaar zijn in het landschap. Hier is dat niet het geval daarom is de belevingswaarde niet van toepassing op het onderzochte terrein.
2. De criteria gaafheid en conservering krijgen een middelhoge score. Er zijn sporen aangetroffen die dateren uit de nieuwe tijd B en waarvan in elk geval de sloot recentelijk nog heeft opengelegen, omdat er recente verstoringen in aanwezig waren.
3. De criteria zeldzaamheid en informatiewaarde krijgen een lage score. De sporen die zijn aangetroffen hielden verband met de historische al bekende oude loop van de Loevesteinstraat.

Het Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven heeft plaatsgevonden op de locatie waar het terrein verstoord zal worden. Verwacht wordt dat volledig opgraven van de te verstoren gebieden niet meer informatie op zal leveren. Er is hier geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats. Vervolgonderzoek op deze locaties wordt daarom niet geadviseerd.²

De directe omgeving van het onderzoeksgebied kent onverminderd een middel-hoge archeologische verwachting en dient bij voorgenomen bodemingrepen archeologisch onderzocht te worden. Tot slot merken we op dat dit archeologisch onderzoek geen 100% garantie geeft dat er geen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Wanneer er bij het ontgraven van het terrein toch nog archeologische sporen aan het licht komen, dienen deze volgens de Monumentenwet 1988 binnen drie dagen te worden gemeld bij het de afdeling ruimte van de gemeente Breda.

10

LITERATUUR

Craane, M.L., 2014. *Selectiebesluit archeologie Loevesteinstraat; Poelen-Zorgvlietflat* (ErfgoedBesluit 2014-14), Breda.

Craane, M.L. en F.J.C. Peters, 2014. *Programma van Eisen Breda Loevesteinstraat poelen Zorgvlietflat* (PvE 2014-12), Breda.

Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Breda.

Websites

www.archis2.archis.nl

www.watwaswaar.nl

Noten

1. Craane en Peters 2014.
2. Craane 2014.

Bijlage 1: Onderzoeksthema's en vraagstellingen

Zoals in paragraaf 5.2 staat vermeld dient er naast de gebiedsgerichte onderzoeksvragen ook aandacht te worden besteed aan onderstaande onderzoeksthema's en vraagstellingen die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald.

Landschap

- Hoe zag de paleogeografie er uit? Wat is de geomorfologische achtergrond van het huidige landschap? Wat is de hydrologische ontwikkeling in het gebied?
- Welke ontwikkelingen van het landschap en het milieu vonden gedurende deze periode plaats en welke invloeden hadden deze op het leefmilieu van de mens?

Bodem

- Tot op heden bestaat nog geen compleet beeld van de bodemopbouw in het centrum van Breda. Dit is onder andere het gevolg van het feit dat in de loop van de late middeleeuwen de mens op grote schaal het natuurlijk landschap heeft aangepast door middel van ophogingen. Enerzijds lijkt het landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben bij het uitkiezen van de oudste nederzettingen van Breda, anderzijds heeft men aan het eind van de 13e eeuw en het begin van de 14e eeuw op grote schaal de natuurlijke loop van de Mark teruggedrongen ten behoeve van uitbreiding en verdichting van de middeleeuwse kern. Ook bij de aanleg van de stadsverdediging lijkt het reliëf en landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben. Informatie over de exacte wisselwerking tussen het natuurlijk landschap en de ontwikkeling en inrichting ligt op veel plaatsen in het bodemarchief opgeslagen.
- Archeologisch onderzoek naar het gebruik en de functie van beekdalen in het verleden heeft tot nu toe op kleine schaal plaats gevonden. Om beter inzicht te verkrijgen in de relatie en interactie tussen mens en beekdalen is het van belang de bodemopbouw en processen van bodemvorming in beekdalen beter in kaart te brengen.
- De hoger gelegen dekzandruggen zijn van oudsher geliefde plaatsen voor de mens om zich te vestigen. De ontwikkeling van cultuurlagen en esdekken is een belangrijk onderdeel van het archeologisch onderzoek. Op basis van deze ontwikkelingen kan een beter inzicht worden verkregen in het gebruik, de functie en betekenis van het landschap voor de mens.
- In Breda komen niet alleen pleistocene zandgronden voor die worden aangeduid als het Hoge, in het noordelijke deel van Breda komen holocene afzettingen voor, het Lage. In dit deel van Breda komen moeren (veengebieden),

dalletjes, dijken, beemden en donken voor. Vooral de beemden zijn een kenmerkend onderdeel van het Lage en werden als grasland werden in het verleden extensief gebruikt als hooilanden en voor het weiden van vee. De functie van en de relatie tussen het Lage en de mens is nog niet intensief onderzocht.

Flora/fauna

- Wat was de aard van de begroeiing van het landschap gedurende de periode late prehistorie tot en met de middeleeuwen en welke invloeden had deze op de leefwijze van de mens?
- Welke wilde dieren kwamen in de vrije natuur in de omgeving van de nederzetting en de nederzetting zelf voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Welke gedomesticeerde dieren kwamen in de omgeving van de nederzetting en in de nederzetting zelf voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Het verkrijgen van informatie over de lange termijnontwikkeling van de vegetatie in de regio; de verhouding tussen de gebruikte en niet-gebruikte ruimte; de agrarische economie; de voedsel economie; het gebruik van ruimte in huizen en op erven.

Bewoning / Nederzetting

- Zijn er nederzettingssporen op het terrein aanwezig en welke datering hebben zij? Geef, indien mogelijk, een fasering binnen de nederzetting.
- Hoe is de bewoning gestructureerd – losse erven of geconcentreerde bewoning? Is het mogelijk complete erven op dit terrein uit enige periode te onderzoeken?
- Wat is de verklaring voor de locatiekeuze ten opzichte van het 'natuurlijke' landschap en indien mogelijk het cultuurlandschap?
- Welke relatie is er te leggen tussen eventueel in tijd opvolgende elementen in het landschap (bv nederzettingssporen en begravingen uit uiteenlopende perioden)?
- Is er een koppeling mogelijk tussen de archeologische en de historische gegevens en archieven en welke relevantie of betekenis heeft dit?

Verkaveling

- Zijn er sporen van verkaveling in het terrein, en zo ja wat is de aard en de wijze van aanleg van de verkaveling (sloten, greppels, afrastering, etc.)?
- Wat is de vorm van de verkaveling en omvang van de omgrensde percelen, zowel binnen als buiten een eventuele nederzetting?
- Welke relatie is er te leggen tussen de perceelgrenzen en de vroegste kadasterkaarten?
- Waarvoor zijn de kavels gebruikt?

Infrastructuur

- Komen er in het gebied sporen van paden, wegen en voorden voor en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?

- Komen er in het gebied waterbeheerstructuren voor zoals dijken, gemalen, stuwen en (afwatering)sloten en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Wat is de relatie tussen de gebouwen en de diverse elementen van de infrastructuur?
- Wat is de relatie tussen de vormen van infrastructuur en de historische gegevens over paden en wegen?

Vestingbouw

- Zijn in het onderzoeksgebied sporen van vestingbouw of linies (onverstoord) aanwezig?
- Welke fasen uit de vestingbouw zijn op het terrein aanwezig?
- Zijn de sporen van vestingbouw te koppelen aan de vestingkaarten (uitgave gemeente Breda 2008)?

Complextype/Ensemble

- Hoe kan de locatie beschreven worden in termen van ensembles van sporentypen en -clusters? Het gaat erom ensembles te typeren opgebouwd vanuit de meest eenvoudige vorm tot de meest samengestelde vorm. Deze getypeerde (representatieve of juist uitzonderlijke) ensembles hebben de functie van bouwsteen in de beschrijving van de aard van het gehele complextype.
- Het verkrijgen van inzicht in de lange termijnontwikkeling van de bewoning in de regio en daaraan gerelateerd het gebruik van de ruimte.
- Inzicht krijgen in de begrenzing en het karakter van de bewoningssporen; inzicht krijgen in de ruimtelijke en chronologische relatie tussen bewoningssporen uit verschillende perioden; vraagstukken omtrent continuïteit en discontinuïteit in bewoning beantwoorden; inzicht krijgen in de functie en het gebruik van zones in het landschap, bijvoorbeeld de situering van “site” en “off-site”, nederzetting en grafvelden, dekzandrug en beekdal.

Bijlage 2: Sporenlijst

Put	Spoor	Spooraard	Begin per	Eind per	Nap onder	Nap boven	Spoordiepte	Opmerking
1	001	PK	NTB	NTC	2,27	2,39	12	
1	002	PK	NTB	NTC	2,25	2,37	12	
1	003	NAT				2,37		
1	004	SL	NTB	NTC	1,86	2,29	43	
1	005	PK	NTB	NTC	2,1	2,32	22	
1	006	PK	NTB	NTC	2,14	2,26	12	
1	007	PK	NTB	NTC	2,19	2,28	9	
1	008	PK	NTB	NTC	2,18	2,26	8	
1	009	NAT				2,35		
1	010	REC			2,27	2,39	12	baksporen graafmachine circa 6cm -vlak
1	011	VERV				2,29		onderdeel van S004
1	950	C						
1	990	A						
1	999	VERST						
2	004	SL	NTB	NTC		2,33		
2	012	NAT						boomgat
2	013	PK	NTB	NTC	2,19	2,33	14	
2	014	PK	NTB	NTC	2,24	2,34	10	
2	015	NAT				2,34		
2	016	PK	NTB	NTC	2,13	2,35	22	
2	017	PK	NTB	NTC	2,28	2,35	7	
2	018	NAT				2,37		
2	019	PK	NTB	NTC	2,24	2,34	10	
2	020	PK	NTB	NTC	2,08	2,35	27	
2	021	PK	NTB	NTC	2,21	2,35	14	
2	950	C						
2	990	A						
2	991	LG						humeus bandje dobr zs3
2	999	VERST						
3	004	SL	NTB	NTC	1,94	2,2	26	spoordiepte is voor de zijtak van de sloot (met noordoost-zuidwest orientatie)
3	022	NAT				2,23		
3	023	NAT				2,18		
3	024	NAT				2,21		
3	025	PK	NTB	NTC	2,06	2,15	9	
3	026	PA	NTB	NTC				
3	027	PK	NTB	NTC	1,99	2,13	14	
3	028	PK	NTB	NTC	1,98	2,14	16	
3	029	PK	NTB	NTC	2	2,12	12	
3	030	PK	NTB	NTC	1,92	2,1	18	
3	031	NAT				2,13		
3	950	C						
3	990	A						dr br zs2 h3 veel wortels
3	991	LG						humeus bandje dobr zs3
3	999	VERST						

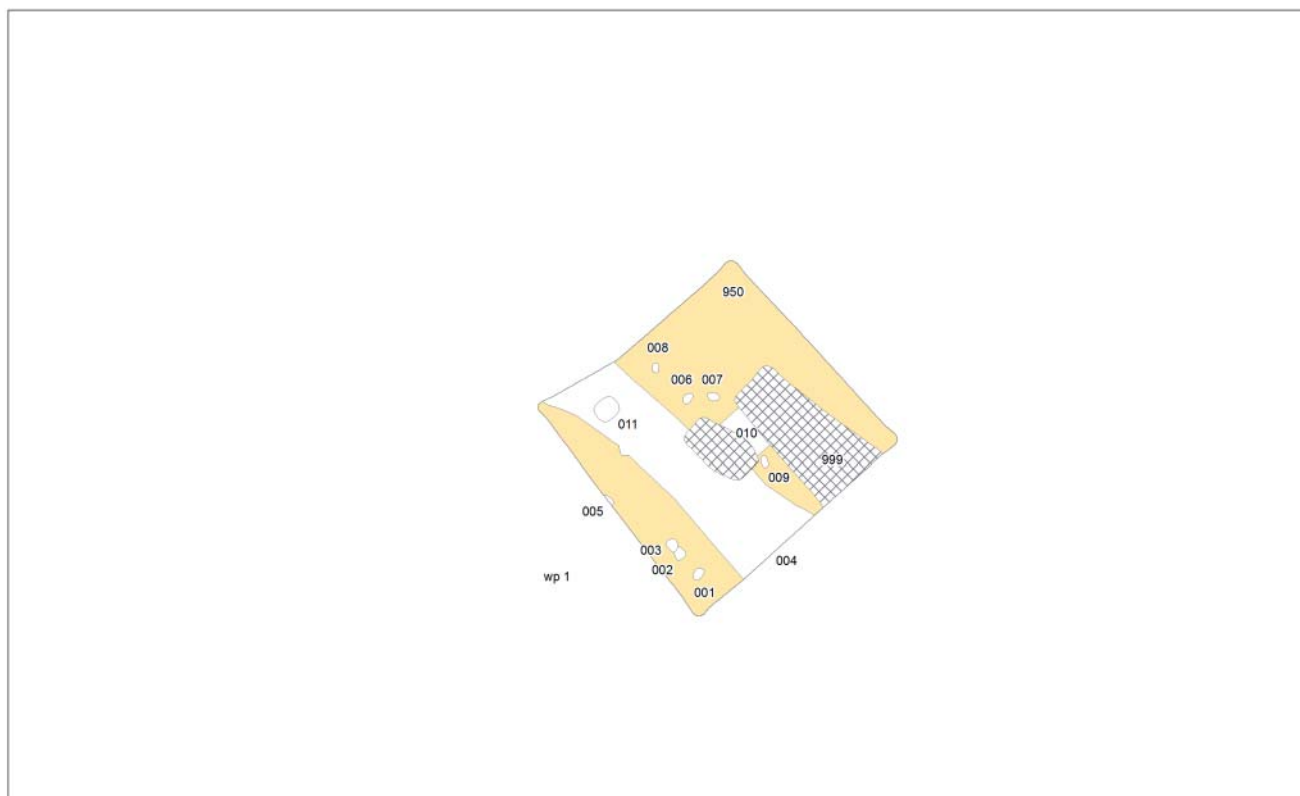
Bijlage 3: Vondstenlijst

Vondst nummer	Put	Vlak	Spoor	Spoor-aard	Vul-ling	Cat	Aantal	Gewicht	Opmerking	Begin dat	Eind dat	Begin per	Eind per
BR-379-14.002CER	2	1	019	PK	1	CER	2	57,2				NTA	NTB
BR-379-14.003CER	3	p7	990	A	1	CER	1	2,4				NTC	NTC
BR-379-14.001BWM	1	1	004	SL	1	BWM	1	349	fragment orangerode dakpan			NT	NT
BR-379-14.001PYP	1	1	004	SL	1	PYP	11	4,9	sterk verweerd, hielmerk vaag zichtbaar, vermoedelijk GB gekroond	18	19	NTB	NTC
BR-379-14.001CER	1	1	004	SL	1	CER	1	1,3				NTB	NTC

Bijlage 4: Aardewerkinventarisatielijst

Vondst-nummer	Put	Spoor	Spoor-aard	Vul-ling	Betrouw-baarheid	Per begin	Per eind	Baksel	Aan-tal	Ge-wicht	Wand	Bo-dem	Opmerking
BR-379-14.001CER	1	004	sloot	1	Betrouw-baar	NTB	NTC	Fayence	1	1	1		tinglazuur, met blauwe versiering (floraal?)
BR-379-14.002CER	2	019	paalkuil: grond-spoor kuil voor	1	Betrouw-baar	NTA	NTB	Roodbak-kend AW	2	57		2	dubbelzijdig loodglazuur, passend?, mae 1, fragment vetvanger/ kaarsenbak
BR-379-14.003CER	3	990	laag	1	Licht verstoord	NTB	NTC	Industrieel	1	2	1		fragment bord, creamware, craquelé in het glazuur

Bijlage 5: Allesporenkaarten werkputten 1, 2 en 3

Legenda

- spoor
- verstoord
- natuurlijke bodem

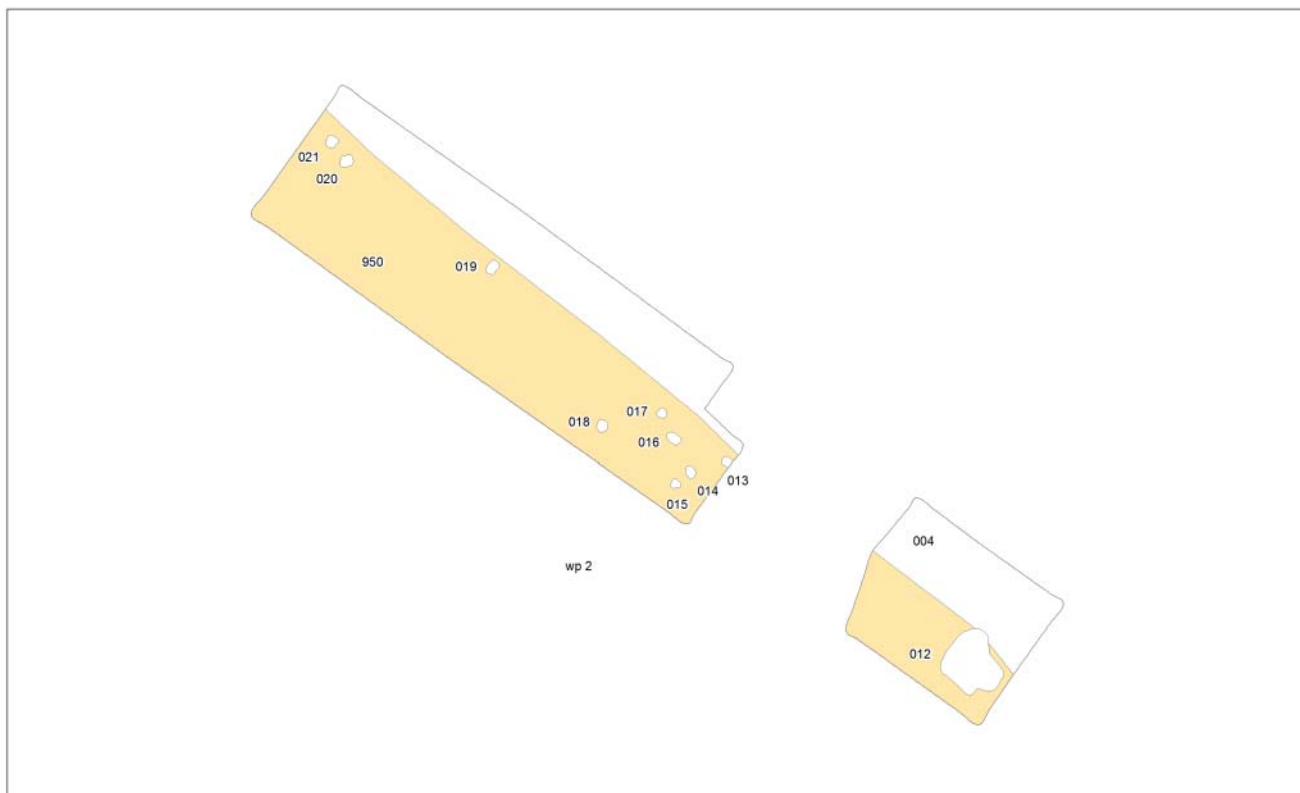
Loevesteinstraat
Zorgvlietstraat

Allesporenkaart

code BR-379-14

0 1,25 2,5 5 7,5 10 Meters

Legenda

- spoor
- verstoord
- natuurlijke bodem

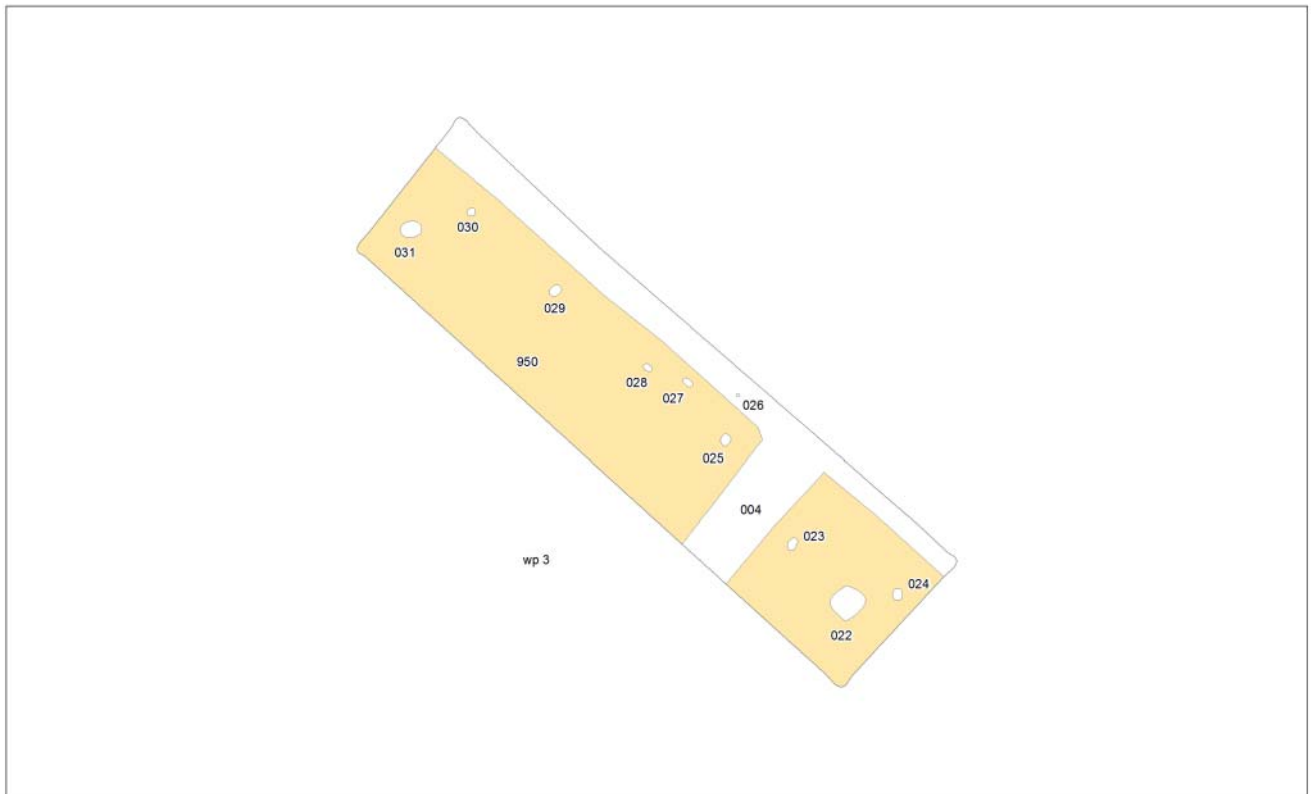
Loevesteinstraat
Zorgvlietstraat

Allesporenkaart

code BR-379-14

0 1,25 2,5 5 7,5 10 Meters

Legenda

- spoor
- verstoord
- natuurlijke bodem

Loevesteinstraat
Zorgvlietstraat

Allesporenkaart

code BR-379-14

0 1,25 2,5 5 7,5 10 Meters

